

- VIII. 4417 - 253 / 1935-36 - 1936. IV. 20. - I. kényei áll. hnd. i -
 IX. 4561 - 397 / " - " - " VI. 24. - II. " áll. hnd. i -
 " 4626 - 28 / 1936-37. - 1936. IX. 25. - közz. s. p. ii. tan közz. s. p. ii. tan pot.
 pot. - nytko.

berneui, Rajdu m., 1914. IV. 4. ref.

Analózi áhírat: 94. / 1936-37.

Rep: 1936. IX. 25.

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM
JOG ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

ÉRK: 1936 MAJ 25.

911

szám.

Előirat: _____

1935 — 1936.

Utóirat: _____

Bizálatra kiadatik:

Dr. Tegyze Gyula

" Kaendel Vilmos

professzor munkái.

Debrecen 1936. május 25.-én.

e. i. déltan.

Előszó.
Budapest, 1936. évi.

Samuel Mihály

A NÉPSZÖVETSÉGI MANDÁTUM FŐ -

GALMA és FAJAI.-

Értekezés a nemzetközi jog tárgyköréből .-

Előszó.

Budapest, 1936. máj. 27

Fejlesztés

Készítette:

Murányi Emil

A 2076

A Népszövetségi mandátum fogalma és

fajai.-

A világháború végén keletkezett számos kérdés között alig volt még egy másik olyan, amely annyi érdeklődést keltett és reményt támasztott volna, mint a volt központi hatalmak gyarmatainak a sorsa.-A német gyarmatokról és a török birodalom bizonyos részeiről volt itt elsősorban szó, melyek három világrészben terültek el, nagy gazdasági értéket képviseltek és legtöbbször primitív népek lakták azokat.-Ezeknek a területeknek és lakosságuknak a sorsa a civilizált országokban számos munkás és

szociális egyesületet foglalkoztatott, melyek erre a területre új rendszer bevezetését kívánták.-Az új rendnek szerintük abban kell állnia, hogy a régi diplomácia alapelveivel ellentétben nem szabad azokat a győztes államoknak egyszerűen kiszolgáltatni, hanem olyan utat kell találni, mely lehetővé teszi, hogy ezeket az országokat a lakosság érdekében és az egész világ hasznára kormányozzák.-Azt akarták ilyen módon elkerülni, hogy a győztes államok területnagyságának növekedésében későbbi háborúra alapokat ne szolgáltatassanak.-Ez volt az amerikai álláspont.-Világos, hogy ilyen újszerű megoldás heves harcokra és ellentétekre vezetett.-Az ellentétekből azután a nemzetközijog fejlődéstörténetében új intézmény alakult ki: a mandátum rendszer, mely a Népszövetség alapokmányának 22. cikkében van részletesen

szabályozva.-Munkámnak az a célja,hogy ennek a nemzetközijogi mandátumnak fogalmát és természetét megvilágítsa és sajátosságainak lényegét kiemelje.-

A nemzetközijogi mandátum fogalma.-

Az alapokmány 28.artikulusa,mely a mandátum új,jogi formájával foglalkozik, alkalmaztatik azokra a gyarmatokra és területekre,melyek a háboru következtében megszüntek annak az államnak a szuverénitása alatt állani,amely azokat korábban uralta.- A másik előfeltétel,hogy ennek a területnek népe önállóan nem képes magát igazgatni.-Az első előfeltétel fenn nem forgása következtében a győztes államok gyarmatai,a második előfeltétel elesése következtében pedig

Lengyelország, Csehország és főként az Orosz birodalom területéből támadt utódállamok nem esnek a 22. artikulusz szabályozása alá.-

Mindkét előfeltétel csak a Kisázsiaiában lévő egykori török területekre és a volt német gyarmatokra vonatkozik.-Csak rájuk értendő a 22. artikulusz 1. bekezdése: "Ezeknek a népeknek jóléte és fejlődése a civilizáció szent feladata."-

A 22. artikuluszban foglalt elvek megvalósításának legjobb módja az alapokmány szerint a " kiskorú " népek feletti gyámkodás ráruházása a fejlettebb nemzetekre.- A civilizált nemzetek " mint a Népszövetség megbízottai gyakorolják a gyámságot, a Népszövetség nevében.-"A " nemzet " szóhasználatból egyrészt az következik itt, hogy a mandatáriusoknak nem szükséges teljes állami függetlenség birtokában lenniök, különben a 22. artikulusz úgy első, mint a máso-

dik bekezdése államokról és nemzetekről beszélné.-Másképpen a " nemzet " megjelölés mégis csak azt akarja kifejezni, hogy a mandatáriusnak önállóan kell magát igazgatnia.- Erre mutat az a körülmény, hogy a 22. artikulus a " nép " megjelölést a mandatáriusra nem alkalmazza.-Népnek a mandátum alávetett territorium lakóit nevezi, amiből arra kell következtetnünk, hogy a " nemzet " alatt államhoz hasonlót kell értenünk, nem teljes nemzetközi jogi állami minőséggel bíró államot.-De ez az államhoz hasonló " nemzet " mégis nemzetközi jogalany, habár korlátolt cselekvőképességgel rendelkezik.-

A " saját igazgatás " említett előfeltétele az alapokmány 1. artikulusában a Népszövetség tagjaira nézve is megkívánatik.- " Minden saját igazgatással bíró állam, dominium vagy gyarmat tagja lehet a

Népszövetségnek".-Azok az előfeltételek tehát, melyek elegendők ahhoz, hogy egy állam stb. népszövetségi tag legyen, eszerint arra is képesítenek, hogy ugyanezt a mandatorius tisztségével is fel lehessen ruházni.-

Más kérdés, hogy nem tagállam igazgathat-e mandátumot.-Különösen akkor válhatik ez a kérdés gyakorlati jellegűvé, ha mandátummal felruházott tagállam megszűnik a Népszövetségnek tagja lenni és pedig vagy az 1. artikulus 3. bekezdése szerinti kilépés vagy pedig a 16. artikulus 4.-ik bekezdése szerinti kizárás által.-Világos, hogy a mandátummal való felruházást a Népszövetség és a mandatorius állam között létrejött szerződésnek kell tekinteni.-Azt pedig lehet feltételezni, hogy a Népszövetségen kívül álló állammal is létrejöhet ilyen szerződés, ha az kötelezi magát a 22.-ik artikulus rendelkezéseinek a betartására.-Csakhogy

a 22.-ik artikulus 5.-ik bekezdéséből azt lehet kiolvasni, hogy nem tagállam, mint mandatorius nem jöhet számításba.-Arról van a jelzett helyen u.i. szó, hogy a mandatorius államnak a többi tagállamok kereskedelmét ugyanolyan kedvezményekben kell részesítenie, mint amilyennel ő rendelkezik.-Vagyis ebből az következik, hogy a mandatorius csakis tagállam lehet.-

A 22.artikulus 3.-ik bekezdése azután fokokat is állapít meg a mandátumok között és pedig három osztályra osztja fel azokat az illető népek fejlődési foka, helyzete, gazdasági vagy egyéb viszonyai alapján.-

Az egyes mandátumosztályoknak megfelelő igazgatást pedig a 4 - 6.-i bekezdés állapítja meg.-

A Népszövetség a mandátummal felruházott ország felett az ellenőrzést oly módon gyakorolja, hogy a mandatáriustól éven-

kint jelentést kíván a mandátumos terület igazgatásáról.-

Az alapvető fogalmak futólagos érintése után a következőkben a mandátum-rendszerrel kapcsolatos kérdéseket, a mandátumos terület szuverénitását, az ilyen terület és az igazgatással megbízott állam egymáshoz való kapcsolatát igyekszem megvizsgálni és a rendszer sajátos vonásait kiemelni.-

A mandátumos terület feletti szuverénitás.-

Ugy az elméletben, mint a gyakorlatban sokat vitatott tétel a mandátumok feletti szuverénitásnak a problémája.-A kérdés rendkívül fontos a mandátum-rendszernek a fejlődésére és jövőjére.-A kérdés jelentőségét már Wilson ellenfelei is elismerték a párisi konferencián s ezért vitték keresztül a 22.-ik artikulus homályos megszö-

vegezését, mely így egy nekik kellőmés magyarázatra lehetőséget adott.-

Mielőtt a kérdés megoldását megkísérelném, hogy kit illet meg a szuverénitás a mandátum esetén, röviden ki kell emelnem, hogy szuverénitás alatt egyáltalán mit kell érteni.-Általános értelmezés szerint pedig a szuverénitás nem más, mint a legfőbb hatalom, mely kifelé és befelé önálló és más magasabb hatalamtól nem függ.-

Magában véve a 22.-ik artikulus értelméből és hangzásából azt kell kivenni, hogy a mandátumot illető szuverénitás a Népszövetségnél van.-Mivel azonban ennek a feltevésnek a Versaillesi szerződés 118. és 119.-ik pontja látszólag ellent mond, a szuverénitás kérdése pontosabb, élesebb formulázást igényel.-

Hogy a szuverénitás hordozóját az

adott esetben megállapíthatjuk a versáillesi szerződés említett pontjait az alapokmány 22.-ik artikulusával kapcsolatban kell megvizsgálnunk.-Az említett 118.-ik pont első fejezetében Németország európai határain kívül fekvő területeiről lemondott.-Ugyanannak a pontnak a második bekezdésében továbbá kötelezi magát, hogy Németországon kívüli jogaira a szövetséges és társult hatalmaktól tett intézkedéseket elismeri és jóváhagyja.-Ugyanezt fejezi ki a 119.-ik pont is : "Németország a tengerentúli birtokaira vonatkozó jogairól és igényéről lemond a szövetséges és társult hatalmak javára." -

Ebből tehát azt a következtetést is lehetne vonni, hogy a " cessióval " a német kolóniák területi felségjoga a szövetséges és társult hatalmakra szállott át.- A következtetésnek azonban ellentmond az

alapkormány 22.-ik artikulusa, mely világosan kifejezi, hogy a gyámkodással civilizált nemzetek bizatnak majd meg, akik a mandátumokat a Népszövetség nevében fogják kormányozni. -Semmi sem indokolja, hogy az artikulusnak más értelmezést adjunk, a szuverénitás hordozójának tehát a Népszövetséget kell tartanunk. -De emellett szól a 22. artikulus legfőbb alapelve is, hogy: "A mandatum-országok jóléte és fejlődése a civilizáció szent feladata. -"Hogy azonban ez a feladat valóban megvalósuljon, szükséges, hogy a kérdéses területekre vonatkozó főhatalom olyan közösségnél legyen, amely biztosítékot tud nyújtani az említett feladatok teljesítésére, betöltésére. -Ez a közösség pedig csak a Népszövetség lehet. -Ha a főhatalom a szövetséges és társult hatalmakat illetné meg, a következmény az volna,

hogy az igazgatás egyoldaluan és saját érdekeiknek megfelelően vezettetne.-A mandátum-területek jólétét a főhatalmakönös tervei háttérbe szorítanák.

A versaillesi szerződés és az alapokmány tehát magában véve egészen más eredményre jut, jóllehet mindakettő egy és ugyanazon szerződés rendelkezéseinek tekintendő.-Mert a Népszövetség alapokmánya integráns alkotórésze a versaillesi szerződésnek.-Az ellentmondó rendelkezéseket tehát kívánatos valamiképen összhangba hozni és erre meg is van a lehetőség.-

A német gyarmatoknak a szövetséges és társult hatalmaknak való átengedését u.i.csak provizórikusnak kell felfogni.-Ez az átengedés addig a pillanatig tartott, amikor a Népszövetség a mandátumot kiosztotta.- Ennek a feltevésnek az elfogadására azért

van szükség, mert különben a mandátumok a Népszövetség működésének megkezdésétől a mandatáriusok kinevezéséig szuverénitás nélküli területek lettek volna. - A 22.-ik artikulust azért a versaillesi szerződés 119.-ik pontjával szemben "lex specialis"-nak kell tekinteni. - Ezt a nagyhatalmak is ilyennek ismerték el, tehát a szuverénitás kérdésére egyedül csak a 22.-ik artikulus lehet a döntő és irányadó. -

A tárgyi helyzetet a török területekre vonatkozólag még világosabban lehet megítélni. - Törökország a szóbanjehető területekről tehát : Palesztináról, Mezopotamiáról és Sziriáról csak a lausanni béleszerződésben mondott le, mivel a sèvres-i szerződést nem ratifikálta. - A sèvres-i békeszerződés életbelépésének a reményében beállított mandátumok tehát épen ezért nélkülözték a jogi hatályos-

ságot.-A nagyhatalmak jogellenes rendelkezése akkor ruházta fel visszaható jogi erővel, amikor a lausanni békeszerződés ratifikálásával Törökország lemondott mindazon területekre vonatkozó valamennyi jogáról és igényéről, melyek a szerződésben kiszabott határain kívül feküdtek.-

A lemondás azonban nem a nagyhatalmak javára történt meg.-Arra vonatkozó kifejezett nyilatkozat, hogy kinek a javára mondott le Törökország területeiről, a lausanni békeszerződésből általában hiányzik.- A 16.-ik artikulusnak csak azt az értelmet lehet adni, hogy Törökország területeinek rendezésével beleegyezett, helyesebben elismerte a mandátumoknak a vezető hatalmak által való szétosztását, de a kérdéses területekről ilyen formán nem a vezető hatalmak javára mondott le.-A 16.-ik artikulusban sokkal inkább az

alapkormány értelmezése szerinti mandatum-rendszernek és ebből kifolyólag a Népszövetséget megillető szuverénitásnak az elismerése rejlik.

Itt nincs tehát szó arról az ellentétről, ami a német gyarmatokra nézve a versaillesi békeszerződés 119.-ik és a népszövetségi alapkormány 22.-ik artikulusából adódik. -A vezető hatalmak javára való lemondásra ennél fogva Törökország esetében semmi szükség nem volt. -Mert amint már korábban mondtuk, a 119.-ik artikulus /:versaillesi szerződés:/ szerinti cessione csak átmeneti állapotot teremtett és pedig a mandatáriusok kinevezéséig. -A lausanni szerződés életbelépésekor azonban ez a kinevezés már megtörtént, amint most éppen a szerződésnek a ratifikálása ruházott fel jogi erővel, tehát a vezető hatalmak javára való lemondásra nem volt semmi szükség. -A török

területekre azért minden további nélkül a Népszövetség szuverénitása következik.- Épen az, hogy a vezető hatalmak javára való lemondást a lausanni békeszerződés nem ismeri, egyuttal bizonyíték arra is, hogy a versaillesi szerződés 119.-ik artikulusa csak provizórikus jellegű.-

Ezzel a felfogással ellentétben igen sok író azon a nézeten van, mely szerint a szuverénitás a mandatóriusok kezében volna, vagy pedig, hogy az a Népszövetség és mandatóriusok között oszolna meg.-A belga Rolin például abból indul ki, mint alapból, hogy Németország a versaillesi szerződés által kolóniáit és arra vonatkozó jogosítványait a szövetséges és társult hatalmaknak engedte át.-Ezzel pedig a szövetséges és társult hatalmak a kérdéses területek szuverénitásihoz is hozzájutottak.-Szuverénitásuk alapján

neveztek ki azután mandatáriusoknak és szövegeztetett meg a mandátumra vonatkozó megbizás.-Sőt ezek a mandátum megbizatások külön is a mandatáriusokra ruházták volna át a szuverénitást.-A Népszövetségnél pedig csak ellenőrzési jogok maradtak.-Rolin leplezetlenül ki is mondja, hogy a népszövetségi alapokmány 22.-ik artikulusát nemcsak ténylegesen, de jogilag is a német gyarmatok annak-tálásának kell tekinteni.-Rolinak a nézete a gyarmatigazgatással megbizott szuverénitására vonatkozólag teljességgel tarthatatlan.- A megbizottat, aki a mandátumot a Népszövetség meghatalmazására és annak nevében kormányozza, semmikép sem tekinthető szuverénnek.- Ez ellen szólna a verseillesi békeszerződés 120.-ik és 257.-ik artikulusa.-A 120.-ik cikkely szerint a mandátumterületek igazgatása nem a megbizottra, hanem arra a kormányzatra ruháztatik át, amely a kérdéses terüle-

ten az igazgatási hatalmat gyakorolja.-És pedig az átruházás anélkül történik, hogy a kérdéses terület vagy a megbizott a német birodalom vagy a német államok adósságának egy részét átvénné.-Nemzetközijogi gyakorlat szerint a jogutódnak az átvett terület adósságait is viselnie kell.-Ezt a kötelezettséget a versaillesi szerződés 254.-ik cikkelye azokra az államokra is megállapította, akik a német birodalom saját, törzsterületéből kaptak részeket.-Ha tehát a megbizottat kifejezetten nem terheli a korábbi adósság, akkor jogutódnak sem tekinthető, legalább is a szuverénitást illetőleg nem.-

Egy másik nézet szerint azután a szuverénitás szintén a megbizotté, mindenestre a Népszövetség beleegyezésével bírja azt.-Ha azonban a megbizott hozzájárulásra, beleegyezésre szorul e tekintetben, akkor éppen nincs kezében a szuverénitás, hanem a Nápszö-

vetség annak a tulajdonosa.-

De nem lehet azután arra a követ-
keztetésre jutni, hogy az egykori német gyar-
matok területi felségjoga a nagyhatalmakat
és a Népszövetséget közösen illetné meg.-
Schneider /: Das völkerrechtliche Mandat.
Stuttgart, 1926. 41. old.:/ véleménye szerint
a versaillesi szerződés 118. és 119.-ik
cikkelye a német gyarmatokra vonatkozó szu-
verénitást a nagyhatalmakra ruházta át, akik
azután azt a népszövetségi alapokmány 22.-ik
cikkelye útján a Népszövetségre vitték át
anélkül, hogy a maguk részükről arról le is
mondtak volna.-Ez a felfogás azonban nem
fedí a tényeket, mert mint mondtuk a ver-
saillesi szerződés többször említett
cikkelyei csak átmeneti állapotot létesí-
tettek e tekintetben, ami a mandátumok szétosz-
tásával megszűnt.-

A Népszövetség tulajdonképen maga sem tett kifejezett nyilatkozatot arról, hogy kit illet meg a szuverénitás.-Az egyes üléseken, ahol a kérdés szóba jött, sohasem döntöttek.-A belga Hymans is elkerülte, hogy megoldási formát adjon a problémára, amikor 1920. augusztus 5.-én a mandátum kérdésről a Népszövetség Tanácsának jelentést tett.-A feladatot átengedte a tudománynak.-Ténylegesen azonban a Tanács ennek a Hymans-féle jelentésnek az elfogadása által arra az álláspontra helyezkedett, hogy a szuverénitás a nagyhatalmak és a Népszövetség között oszlik meg.-Abból is következtethető ez, hogy a mandátumok szétoosztását a nagyhatalmak és a Népszövetség együttes feladatának jelentették ki.-Sőt a szétoosztásnál a jelentősebb szerep a nagyhatalmak kezében volt.-

A Tanács említett állásfoglalása

Wilson ellenfeleinek győzelmét jelenti, egyben annak a hatalmi principiumnak is a győzelmét, mely a mandátum-kérdésben a Népszövetség befolyását lassanként kikapcsolni s így a volt német gyarmatok és volt török területek sorsát a nagyhatalmak saját ügyévé akarja tenni.-

A Népszövetség szuverénitásából folyó követ-
kezmények.-

1./ A megbizott jogi helyzete.-

A mandátum területi felségjoga tehát jogilag a Népszövetséget illeti meg.- A mindenkori megbizott a Népszövetség felségjogát gyakorolja, amelyre a mandátum kiosztáskor kapott felhatalmazást.-A megbizott a

Népszövetség nevében vezeti az igazgatást, mint annak képviselője.-Minden ténykedése ennél fogva a Népszövetség felügyelete alatt áll.-A megbizott hatalmak különböző jogviszonyait a mandátumra vonatkozó megbízás tartalmazza.-Ezek a jogositványok különféle természetűek, aszerint, hogy a mandátum milyen osztályba van sorozva.-A Népszövetség a maga felügyeletét úgy gyakorolja, hogy a megbizottat az állandó mandátumbizottsághoz teendő jelentés benyújtására kötelezi.-A bizottság a jelentést átvizsgálja és a mandátumot érintő kérdésekről a Tanácsnak javaslatot tesz.-A Tanács végül az állandó bizottság működéséről informálja a Népszövetséget.-

Ha azután azt kellene megállapítani, hogy a megbizott állam kötelezettségeit nem teljesíti, úgy őt a tanács a 16.-ik arti-

kulus 4.-ik bekezdése értelmében a Népszövetségből kizárhatja.-Kötelezettségeinek súlyos megsértése esetén a Népszövetség Közgyűlése mandátumától meg is foszthatja őt.-

Gyakorlatban a megbizottakra való szempontokból végzik a jelentések felülvizsgálását.-A megbizottakra csak általánosságban állítottak fel irányelveket,tevékenységüket azonban helyeselni szokták.- Csak egy esetben fordult elő még eddig,hogy a Népszövetség a mandátum igazgatással foglalkozott volna.- 1921.-ben támadt ama felkelés esetében,amely felkelést a Délafrikai Unió véres kézzel folytott el.-A megbizott állam azonban erről nem tett jelentést,mire a Népszövetség 1923.szeptember 26.-án nemtetszésének adott és azon várakozásainak adott kifejezést,hogy a megbizott következő jelentései a békés helyzet megnyugtató visszaállításáról fognak beszámolni.-

2./ A mandátumterület jogi helyzete.-

A mandátumországokat a megbizottakkal szemben államjogi önállóság illeti meg.-

Egy szempont miatt azonban nemzetközijogi értelemben vett államoknak nem lehet őket tekinteni.-Az államiséghez három elem szükséges: nép,államterület és államhatalom.- E három elem közül azonban nálunk hiányzik az utolsó.-A mandátumok,mint ilyenek saját legfelsőbb szervvel nem rendelkeznek.-Csak Irak tölt be e tekintetben kivételes helyzetet,amely abból a szerződésből következik,melyet Anglia és Feysal király kötött egymással.-Irak az egyetlen mandátum,amely királlyal az élén szoros szervezettel bír.- Mivel ehhez saját népe és saját államterülete is van,államnak kell,hogy tekintsük.- De ha egyébként a mandátumokat szoros ér-

telemben vett államoknak nem is lehet tekinteni, azért nem lehet a megbizott állam többi gyarmatainak mintájára azokat kezelni.- Államjogilag önálló karakter nem vitatható el tőlük.-

Még a " C " mandátumot sem lehet saját területhez tartozóknak tekinteni, jóllehet ezeket " a megbizott állam törvényei szerint, mint annak integráns alkotórészét " igazgatják.-Hogy azonban az igazgatás a megbizott állam törvényei alapján történhessen, arra is a Népszövetség ad felhatalmazást.-

A mandátum jogi önállóságának egyik következménye, hogy egyes nemzetközi jogi szerződések, melyeket a megbizott állam köt, nem minden további nélkül terjednek ki a mandátumterületre.-A " B " mandátumra vonatkozó szerződések rendelkezései értelmében csak az általános nemzetközi egyezmé-

nyeket lehet a mandátumterületre kiterjeszteni, míg az egyes államokkal létrejött partikuláris egyezményeket csak abban az esetben, ha az egyezményben erre vonatkozólag külön klauzula van felvéve.-Hogy a megbizott állam külön egyezményeinek előnyeit a mandátum részére biztosítsák, az állandó mandátumbizottság a megbizott államokat felszólította arra, hogy a külön szerződésekben a mandátumokra is gondoljanak, ha ez azoknak érdekében fekszik.-

Mivel a megbizott állam csak az igazgatásra tarthat jogot, a mandátum területéből semmit le nem kapcsolhat, azon semmi fiskális jogot nem bírhat.-Ez a felfogás az állandó mandátum-bizottság egyik jelentésében nyomatékosan is kifejezésre jutott.- Eszerint az állami birtokok és azok jövedelme a mandátumot illeti meg.-

A Népszövetség területi felségjogá-

ból végül az is következik, hogy a mandátumot a megbizott állam háborujába nem lehet bekapcsolni, ilyen esetben azt nem szabad haditerületnek tekinteni.-Csak a Népszövetség megtorló háborujában vehet részt a mandátum és pedig a Népszövetségnek kifejezett utasítására, ami az utóbbinak legfőbb nemzetközijogi illetékességéből logikusan következik.-

3./ A mandátum népének jogi helyzete.-

A nemzetközijogban szabály, hogy az átengedett terület lakói ipso iure az új állam állampolgárságát szerzik meg.- Az említett szabályt azonban semmiképen sem lehet a mandátumok népére alkalmazni, mivel azok nem tartoznak a megbizott állam saját területéhez.-Ha elfogadnók azt a feltevést,

melynek alapján a mandátum lakóit a megbizott állam polgárainak kellene tekinteni, akkor arra a lehetetlen következtetésre kellene jutnunk, hogy a megbizott állam saját alattvalói felett idegen jogokat, nevezetesen a Népszövetség jogait gyakorolja.-Ilyen körülmények között az állampolgárság kérdését nem könnyű eldönteni.-

Az " A " mandátumok esetében külön állampolgárságról kell beszélnünk.-A népszövetségi alapokmány 22.-ik artikulusának hangzásából legalább is az következik, hogy az " A " mandátumokat egyenlőre független nemzeteknek kell elismernie.-Ennek megfelelően a palesztinai mandátumra vonatkozó megbizás 7.-ik artikulusa például palesztinai állampolgárság engedélyezéséről beszél.-A cikkely egyébként a következőképen hangzik:
" Palesztina kormánya felelőséget vállal az állampolgárságra vonatkozó törvény életbelépését illetőleg.-Ebben a törvényben olyan

rendelkezéseket kell felvenni, melyek a tartósan Palesztinában tartózkodó zsidóknak a palesztinai állampolgárság felvételét megkönnyítik.-"Az említett cikkely végrehajtásaként 1925. augusztus 1.-én a palesztinai állampolgársági törvény életbe is lépett.-

Nem ilyen tiszta a helyzet a " B " és " C " mandátumoknál.-Épen ezért a Népszövetség Tanácsa 1923. április hó 23-án hozott határozatában megengedhetetlennek jelentette ki azt, hogy a megbizott állam állampolgárságát egy aktussal a mandátum lakóira lehessen átvinni.-Egyben a következő alapelveket állította fel:

1./ Gyámság alatt álló terület benszülött lakóinak állampolgársága különbözik a megbizott állam alattvalóinak állampolgárságától.-

2./ A gyámság alatt álló terület benszülöttei, az élvezett védelemmel egy-

szersmind nem szerzik meg a megbizott állam nemzetiségét.-

3./ Nincs ellenmondás a két elv között, ha a mandátum alatt álló terület lakói szabad akaraton nyugvó eljárás alapján a megbizott állam nemzetiségét elnyerik és pedig a mandatárius hatalmaknak e tárgyban kiadott törvényei szerint.-

4./ Kivánatos, hogy a benszülöttek minden mandátumos területen olyan megjelölést kapjanak, melyből állampolgárságuk világosan kitűnik.-

Az igazgatással megbizott állam állampolgárságának a kiterjesztése tehát általában tilos, de a külön állampolgárság kérdése mindamellett nem tisztázott.- Ilyen külön állampolgárság jogilag nem is képzelhető el, mivel a mandátum az államhatalom hiánya miatt állami kvalitással nem bír.- A mandátum lakóit nem lehet hontalanoknak sem tekinte-

ni; a hontalanokkal ellentétben ők tényleg egy országnak az alattvalói, polgárai, ha az az ország egyébként nem is élvez függetlenséget.-

Mint egy ország polgárait, ellentétben a hontalanokkal, mindazon jog és kötelezettség megilleti, illetve terheli, melyet országuk számukra biztosít vagy rájuk ró.-

Ennyiben a Népszövetség Tanácsának említett határozata tényleg elismeri a saját állampolgárságot.-Ez az állampolgárság azonban csak a mandátum benszülötteire vonatkozik.-A nem benszülöttek állampolgárságát az említett tanácsi döntés nem érintette.-Délafrika a nem benszülöttek állampolgárságát illetőleg később a Tanácstól azt kívánta, hogy Délnyugat-Afrika német alattvalóira a brit állampolgárság egy együttes aktussal kiterjeszthető legyen.-A Tanács ennek megfelelő határozatot hozott, ami ismét

csak azt mutatja, hogy a Népszövetség Tanácsa amennyiben csak lehet, a mandatárius jogi helyzetét ki akarja terjeszteni.-

Érdekes itt megemlítenem, hogy az említett német telepések, ha meg is szerzik a délafrikai állampolgársági jogot, a német törvényhozás szerint mégis német állampolgárok maradnak továbbra is.-A német állampolgársági törvény 25.-ik cikkelye szerint külföldön élő német csak akkor veszti el új állampolgárság szerzésével a régit, ha az ujnak a megszerzése a saját kívánságára történt.-Az említett esetben kívánságról szó nem lehetett, hanem a délafrikai állampolgárságot ipso iure szerezték meg.-

Azután a " B " és " C " mandátumok benszülött lakossága háboru esetén csakis annyiba vehető igénybe, amennyiben azt a saját terület megvédése szükségessé teszi.-

A 22.- ik artikulus erre vonatkozó tilalma illuzórikussá válik azonban, ha azt látjuk , hogy Franciaország két mandátumát Togot és Kamerunt nem érinti az említett tilalom.-Franciaország " általános " háboru esetén is jogosult a két mandátumbenszülött lakosságát területükön kívül is felhasználni.-

Az " A " mandátumokra vonatkozólag csak a megbizatási " szerződés " tartalmaz előírásokat.-Mezopotamia számára, mely a " legelőhaladottabb " mandátumok közé tartozik, a megbizatásra vonatkozó szerződés 7.-ik cikkelye saját hadseregről is gondoskodik.-Az Anglia vezetése alatt álló hadsereggel az országos hatalom rendelkezhet.-Palesztinára a megfelelő szerződés tekintetben a következő elvet állítja fel: " Palesztina kormányzata önkéntes alapon a béke és rend fentartására, valamint az ország megvédésére a megbizott állam felügye-

lete alatt karhatalmat szerveznek, ezt azonban a megbizott állam hozzájárulása nélkül az említetteken kívül más célokra fel nem használhatja."-Analog rendelkezéseket tartalmaz a sziriai mandátum tárgyában keletkezett szerződés is.-A sziriai és a palesztinai mandátumnál tehát a hadsereg jóformán rendészeti és védelmi célokra van korlátozva.-Nincs kizárva azonban a lehetőség, hogy a gyámködással megbizott állam hozzájárulásával más célra is fel ne lehessen használni.- .

Azaz a mandatorius a harci erőt a mandátum területén kívül is tudja esetleg a saját céljaira hasznosítani.-Ez természetesen a sokszor említett 22.-ik artikulus szelleme ellenére történhetne csak meg.-

A mandátumok szétosztása . -

A legnagyobb hézag és bizonytalanság a 22.-ik cikkelyben abban a pontban mutatkozik, hogy kifejezetten nem dönti el, ki jogosult a mandátumokat szétosztani, a gyámkodásra megbízást adni. - A hézag kétségek kívül szándékos és a nagyhatalmak érdekét szolgálta, hogy t. i. később a szövegnek neki kellemes magyarázatot tudjanak adni. -

A Népszövetségnek a mandátumok felett élvezett szuverénitásától az következne, hogy ő is osztja ki azokat. -

Természetesen, ha valaki ezt a szuverénitást a Népszövetségtől elvitatja, az más következtetésre is fog jutni. - Így foglал el példaszerűen a hamis kiindulási pont

következtében Schneider ellenkező álláspontot /: id.m.46.old.:/"A mandátumok adományozása a Népszövetséget és a szövetséges és társult hatalmakat együttesen illeti meg.-Mert egyedül a területi felségjog birtokosa rendelkezhet az alája tartozó területekkel ".-A Népszövetség Tanácsa is ezt a nézetet képviselte abban a jelentésben, mely Hymans belga delegátustól származott, csakhogy Hymans eljárása épen fordítottja a Schneiderének.-Míg Schneider a Népszövetség és a nagyhatalmak együttes szuverénitásától következtet a mandátum adományozás jogosultságára,addig Hymans a versaillesi szerződés 118 - 119.-ik és az alapokmány 22.-ik artikulusaiból következteti,hogy a mandátumok szétosztása a nagyhatalmakat és a Népszövetséget kell,hogy megillessen.-Ebből adódik,ebből folyik,azután szerinte a Népszövetség és a nagyhatalmak együttes szuverénitása is.-

A Hymans - féle jelentés elfogadása által így a tanács a következő álláspontra helyezkedett: A mandatárius megnevezésének a joga a nagyhatalmakat illeti meg.-Ez következik a versaillesi szerződés 118 - 119.-ik cikkelyeiből.-Mivel azonban a népszövetségi alapokmány 22.-ik artikulusa értelmében a mandatárius tisztét a Népszövetség megbízásából és nevében gyakorolja a mandatárium adományozásnak épen ezért a következőképen kell történnie:

1./ A nagyhatalmak kijelölik a mandatáriust.-

2./ Közlik a Tanáccsal, hogy bizonyos hatalmat, mint mandatáriusok akarnak egy meghatározott terület felett gyakorolni.-

3./ A Népszövetség Tanácsa a kijelölést tudomásul veszi és a kijelölt államot, mint mandatáriust megerősíti.-

A Népszövetség Tanácsának még e jogi felfogás mellett is csak látszat szerepe volt a mandátumok szétosztásánál.-A valóságban a szövetséges és társult hatalmak egyedül végezték azt.-A német gyarmatok felosztása például már 1919.május 7.-én megtörtént, tehát amikor a versaillesi szerződés ratifikálva még nem volt, de még a Népszövetség sem létezett.-A török területeket szintén a török békeszerződés ratifikálása előtt 1920.április 25.-én osztotta szét a szövetséges hatalmak legfőbb tanácsa.-A szétosztás minden jogi hatályosságot nélkülözött, amit a Népszövetség főtitkára 1920. július hó 30.-án a Tanácshoz intézett memorandumában ki is emelt.-A Tanács együttes rendelkezési joga, legalább is a " B " és " C " mandátumokra ezen események után biztossított olyan formában, hogy a nagyhatalmak a mandatáriust megnevezik s a Tanács azt

megerősíti.-A jogellenes eljárás így a Tanács állásfoglalásával utólag jóváhagyást nyert.-

Változások a mandátum viszonyában.-

A mandátum-adományozás tulajdonképpen szerződés útján történik, melyet a Népszövetség, mint szuverén, a mandatáriussal köt.-A szerződéses jellegből következik, hogy a gyámsággal megbizott államnak késznek kell lenni a mandátumnak a kívánt feltételek melletti átvételére.-A megbizott állam ebbeli készségét a 22.-ik cikkel 2.-ik bekezdése ismételten említi.-Ennek következtében a mandátumra vonatkozó szerződés bármilyen megváltoztatásához mindakétfél beleegyezése szükséges, sőt elengedhetetlen.-Mint a szerződés megállapításánál, úgy ebből

a szempontból is a Közgyűlést kell illetékes szervnek tekinteni.-

A mandátum szerződéses természetéből aztán az is következik, hogy durva szerződéssértés esetén a sértett fél felmondási jog illeti meg.-Szerződésszegés nélkül azonban egyik fél sem mondhatja azt fel.- Az egyik az az eset, ha a gyámsággal megbízott állam megszűnik népszövetségi tag lenni, mert ezáltal elesik az előfeltételek egyike, melyek mellett a mandátum igazgatására megbízást kaphatott.-Szükséges rendszabály tehát, ha a Népszövetség adott esetben él felmondási jogával.-Nem jogi értelemben vett felmondást kell ez alatt érteni.-A Népszövetség részéről a gyámsággal megbízott állam értesítést kap, hogy az egyik előfeltétel megszűnése következtében mandatárius tisztsége megszűnt.-

A szerződésszegés nélküli man-

dátum megbízatás visszavonására a másik kivételes eset abból következik, hogy a mandátumot tulajdonképpen provizoriumnak kell tekinteni.-Az " A " mandátumra nézve ez világosan kitűnik a 22.-ik cikkely 4.-ik bekezdéséből, ahol arról van szó, hogy a gyámsággal megbízott állam a mandátum igazgatását addig az időpontig vezeti, amíg a mandátum abba az állapotba nem kerül, hogy saját magát is tudja kormányozni.-

A " B " és " C " mandátumokra nézve már nem emelték ki oly világosan a mandátum igazgatásának provizórikus jellegét.-A 22.-ik cikkely 1. bekezdéséből azonban ezt a jelleget szintén vélelmezni kell.-Olyan népek igazgatásáról van itt szó, amelyek "még" nincsenek abban az állapotban, hogy saját magukat kormányozzák.-De számolni kell azzal, hogy egyszer majd képesek lesznek

erre.-A provizórikus jelleg a mandátum rendszer értelméből és céljából is következik.-Japán képviselője is, amikor még tagja volt a Népszövetségnek, hangsúlyozta a Tanácsban, hogy : " a gyámkodással megbizott államok egyenlőre átveszik a kérdéses országok igazgatásáért a felelőséget, meg kell azonban fontolni, hogy ezek a népek a közeli, vagy a távoli jövőben függetlenek lesznek és politikai szabadságukat visszaszerezhetik.-A Népszövetség ezt a célt szem elől nem vesztheti el."-/:Journal Officiel de la S.d.N.1923.571.old.:/

Azon a napon tehát, amikor a mandátumok abban a helyzetben lesznek majd, hogy kormányzatukat maguk is képesek lesznek elvezetni, a Népszövetségnek felmondás által vissza kell majd vonnia a mandátum vezetésére adott szerződéses megbizást.-

Az Egyesült Államok állásfoglalása a man-

dátum kérdésben.-

Egészen sajátos álláspontra helyezkedtek annakidején a mandátumok szétosztását és a mandátumra vonatkozó megbízatások megszövegezését illetőleg az Egyesült Államok.- A német gyarmatok feletti rendelkezési jog szerintük a szövetséges és társult hatalmak győzelmével állott elő.-Azonban ők is a szövetséges és társult hatalmakhoz tartoztak, sőt a győzelmet épen a háboruba való beavatkozásuk szerezte meg.-Épen ezért a háboru által elért jogositványból épen olyan rész illeti meg őket, mint a nagyhatalmakat, ami természetesen a gyarmatok szétosztására is

kiterjed.-Az amerikai álláspontot először az 1920.november hó 20-án Angliához intézett jegyzék fejtette ki, amelyben követelte valamennyi állam polgárainak egyenlő elbánását a mesopotamiai petróleum kiaknázását illetőleg.-

Mig tehát Anglia, Franciaország, Japán és Olaszország a mandátumok szétosztására és a mandátumszerződések megszövegezésére vonatkozó jogukat a versaillesi szerződés 118 - 119.-ik és a népszövetségi alapszöveg 22.-ik artikulusaiból vezetik le, addig az Egyesült Államok álláspontjukat pusztán a szövetséges és társult hatalmak háborújában s győzelmében való részvételükre alapítják.- Politikai jelentősége és jogosultsága lehet ennek az állásfoglalásnak, jogilag azonban aligha lehet elismerni.-A német gyarmatok sorsát u.i. a versaillesi békeszerződés és

a népszövetségi alapokmány döntötte el.-
Az Egyesült Államok azonban sem a versail-
lesi szerződést nem ratifikálták, sem a Népszövetségbe nem léptek be.-De semmiféle egyezmény sem jött létre Amerika és szövetségesei között, amely Amerikának a mandátumok elosztását illetőleg beleszólási jogot biztosított volna.-

Az amerikai álláspontot annál kevésbé lehet megérteni, mert épen Amerika és képviselője Wilson volt az, aki a békekonferencián minden annexiós politika ellen állást foglalt és minden eszközzel azon dolgozott, hogy a gyarmatok és a volt török területek sorsa ne a győző államok, hanem a Népszövetség kezébe tétessék le.- Mikor azután az amerikai érdek a legcsekélyebb mértékben érintve volt, Amerika elhagyta az addig képviselt jogi álláspontot, a saját érdekének álláspontjára helyezkedett.-

Hogy az amerikai állásponttal a szövetséges és társult hatalmak nem szálltak vitába, az csak azért történt, mert kerülték az Amerikával való konfliktust. - Ha Amerika, azután nem is járt el következetesen, végeredményben ugyanazokat az argumentumokat idézte, melyeket a népszövetségi Tanács a szövetséges és társult hatalmak kivánságára magáévá tett. - Epen ezekre való tekintettel a szövetségesek úgy egyeztek meg a mezopotamiai kérdésben, hogy Amerika hozzájárulása nélkül nem lehet dönteni a kérdéses mandátumok területét illetőleg. - Ez a megegyezés azonban nélkülöz minden jogi megoldást, egyedül hatalmi-politikai nézőpontokon nyugszik. -

A mandátumok osztályozása .-

Az " A " mandátumok.-

A népszövetségi alapokmány 22.-ik artikulusa 3 fajta mandátumot ismer, melyek egymástól a gyámkodással megbízott állam jogositottságának foka és a mandátum terület függősége szempontjából különböznek.-

A mandátumok első csoportja ebből a tekintetből az u.n. " A " mandátumok, ezek: Mezopotamia, Szíria és Palesztina, melyek egykor a török birodalom államterületének voltak részei.-Az " A " mandátumok lényegükben független nemzetnek ismertetnek el azáltal a feltétellel, hogy igazgatásukat a mandatárius tanácsaival és támogatásával fogják vezetni, legalább addig az időpontig, míg képesek lesznek magukat önállóan kormányozni.-

A mandatárius tehát ebben az esetben közvetlen igazgatási ténykedést nem végez, hanem csak tanácsadói és pártfogói állást tölt be.-

Az " A " mandátumok feltételesen elismert függetlenségére annak ellenére, hogy az a mandátum szerződésekben az egyes országokra nézve többé vagy csak kevésbé van kihangsúlyozva, a közös alapelvek egész sora ismeretes.-Igy a mandátumszerződések valamennyiében benne van az a rendelkezés, hogy a mandátum területének sértetlennek kell maradnia.-Azután alaptörvények kiadására s ezzel alkotmányszerű kormányformák létesítésére egyformán köteleztetnek a mandatáriusok.-/: Irak mandátumszerz.3., szir mandatumszerz.1.cikk.:/.-Csak Palesztina esetében hiányzik a megfelelő rendelkezés, ennek ellenére a brit kormány gondoskodott alkotmánytörvény kibocsátásáról.-Minden bennszülött számára biztosítottatik továbbá a

teljes egyenjogúság, a teljes lelkiismereti szabadság, vallásgyakorlási szabadság és iskolák létesítésére vonatkozó jog.-/: Irak mand.szerz.3.szir mand.szer.8 és a palesztinai mand.szerz.15.-ik cikk.:/.-A mandátumok a nemzetközi közösségi életben való részvételük által a civilizált államok körébe tartoznak.-Ezért a kulturális célu nemzetközi szerződésekben részt vesznek.- A külföldiek számára rendszeres igazságügy szervezése által a jogbiztonságot biztosítaniok kell, de a benszülöttek viszonylatában is rendezniök kell a büntetőjogszolgáltatást.-A gyámkodással megbizott állam köteles arról gondoskodni, hogy a többi népszövetségi állam polgárai is a kérdéses területen kereskedelmi és forgalmi téren ugyanolyan szabadságot élvezhessenek, mint amelyet a mandatárius saját állampolgárai élveznek.-

Az utóbb említett legtöbb kedvezményben részesítést csak a szomszédos arab államokra nézve korlátozzák, melyekkel külön vámegyezményeket lehet kötni.-

Amint az előadottakból látható az " A " mandátumok országainál a feltételesen elismert függetlenség formái különbözők.-Legnagyobb függetlenséget élvez a brit gyámkodás alatt álló Irak, mely a szir és a palesztinai mandátumtól lényegesen különbözik.-Iraknak a jogi helyzetét Anglia és Fejsal király között kötött szerződés alapján lehet megítélni.-Az 1922.október hó 10-én kötött szerződés a szövetségi szerződés elnevezést viseli.-A szerződés Fejsal királyt Irak alkotmányos uralkodójának ismeri el.-Irak nemzetközijogi jogalanyiságát elismeri ugyan Anglia, szerződésszerűleg is, azonban a felségjogokra nagymértékű befolyást

gyakorol.-A szerződés tartama alatt a brit kormányt Irákban egy főbiztos képviseli.-
/: 1.cikk.:/ Anglia hozzájárulása nélkül olyan tisztviselőket, akik nem Irák állam polgárai, nem lehet kinevezni.-/: 2.cikk.:/ Fontos kérdésekben, amelyek Anglia nemzetközi és pénzügyi érdekeit érintik, Iráknak az angol kormány javaslataihoz kell igazodnia.-/:4.cikk.:/Azokban az országokban, melyekben magát Irák nem képviselteti, az angol kormány átveszi Irák alattvalóinak védelmét.-Idegen konsulokat Irákban csak angol beleegyezéssel lehet elismerni /: 5. cikk.:/.-Az angol kormány katonai és pénzügyi támogatást ad Iráknak, amit a szerződés 7.-ik és 15.-ik cikkelyei irnak körül.-Az angol kormány kötelezi azután arra is magát, hogy Iráknak a Népszövetségbe való felvételét elő fogja mozdítani /:6.cikk.:/.-
A Népszövetségbe való felvétellel pedig a

jelen szerződés és a mandátum jelleg meg fog szünni .-A többi " A " mandátumokkal ellentétben tehát semmi megjegyzés nincs itt arról, hogy Anglia a mandátumot a Népszövetség nevében vezeti.-De tulajdonképpen, legalább is formailag nem a Népszövetség adományozta a jelen esetben a mandátumot.-

+rák helyzetével szemben Sziria függetlensége lényegesen korlátozottabb.-Az állami függetlenséget ugyan a mandatárius köteles fejleszteni és előmozdítani, /:Mand. szerz.l.cikk.:/ a politikai szervezetet alkotmánytörvénnyel szabályozni.-A külügyi vonatkozások ellenőrzése azonban teljesen a mandatárius kezében van letéve.-Belügyi berendezésekre vonatkozó döntések szintén a megbízott államot illetik meg, mindenestre azonban tekintettel kell lennie a nép kívánságaira.-

Még korlátoltabb Palesztina népének cselekvési képessége, aminek az oka abban

rejlik, hogy a szóbanforgó mandátum nemcsak az ország jelen népességének a jólétét és fejlődését célozza előmozdítani, hanem a Balfour deklarációnak megfelelően Palesztinában nemzeti otthont akar a zsidó nép számára teremteni. - Hogy ezt a célt el is lehessen érni, a mandatáriust nagyobb terjedelmű hatalmi jogosítottsággal kell felruházni. - Ennek megfelelőleg azután a mandátum megbízatás bevezető sorai azt tartalmazzák, hogy Palesztina igazgatása a mandatárius hatalomra bízatik, amivel pedig a mandátumtermészete is erősen közeledik a " B " mandátumok csoportjához. -

Az említett mandátumokat a szövetséges és társult hatalmak legfőbb tanácsa 1920. áprilisában a sevresi békeszerződés életbelépésének a reményében osztotta szét. - A sevresi szerződés ratifikálása Törökország részéről azonban elmaradt, minek

következtében a szétosztás nélkülöz-
te a jogerőt és a kérdéses területeket továbbra
is Törökország részeinek kellett tartani.-
A kétes és bizonytalan helyzet a kérdéses te-
reületeken a nyugalomra és biztonságra nagy
veszélyt jelentett, mivel a benszülöttek azt
hitték, hogy a tarthatatlan szabályozásból ma-
guknak előnyöket kovácsolhatnak és ezért
országuk jövőjét illetőleg nagy reményeket
tápláltak.-Ezektől indittatva határozta el
magát a Népszövetség Tanácsa, hogy Sziriára
és Palesztinára vonatkozó mandátumot megerő-
síti, még mielőtt Törökországgal a végleges
békeszerződés létrejöhetne.-

A megerősítés mégis soká huzódott,
mivel egyrészt Amerika és a mandatáriusok,
másrészt Amerika és a Népszövetség Tanácsa
között tárgyalások voltak folyamatban, amelyek
során Amerika a mandátumra vonatkozó szer-
ződés megkötésében részt kért magának.-

Az " A " mandátumokra vonatkozó tárgyalások épen ezért félbemaradtak.-1922.májusában Anglia képviselője Balfour közölte a Tanáccsal,hogy Palesztinára nézve Anglia és Amerika között létrejöhetne a megegyezés.- Franciaország ettől függetlenül azonban azt kívánta,hogy a szir és palesztinai mandátum azonnal hagyassék jóvá,ha különösen a szir mandátum tekintetében Amerika,Franciaország és Olaszország megegyeznek.-Többszöri elnapolás után a tárgyalások 1922.julius 22.-én végre ugy álltak,hogy a Tanács a szir és palesztinai mandátumot megerősíthette.-

Ami az iráki mandátumot illeti, erre a Tanács egyáltalán nem terjeszkedett ki,mivel Anglia és Feysal király között a tárgyalások folyamatban voltak,amelyek azután a már megbeszélt szövetségi szerződéshez vezettek.-

A " B " mandátumok .-

A " B " mandátumoknál nemcsak tanács-osztásra és védelemre korlátozódik a mandatárius állam tevékenysége, hanem bizonyos feltételek mellett az igazgatásra is megbizatást kap.-Az említett feltételek, melyek kikötése mellett történik az igazgatás átruházása, a következők: Tilos a rabszolgákkal, fegyverekkel és alkohollal való kereskedelem.-Biztosítani kell a lelkiismereti és vallásszabadságot.-Tilos erősségeket ,hadsereg-vagy flotta-támaszpontokat létesíteni, a benszülötteket más, mint rendőri vagy honvédelmi célokra katonailag kiképezni.-Míg az " A " mandátumok önállósága és igazgatása különböző, addig a " B "

mandátumoknál mindegyikre érvényes u.n. normáltípusról beszélhetünk.-A számításba jöhető területekre vonatkozólag tehát a mandatáriusok hatalmi jogositottsága meglehetősen egyforma, egyező.-

A " B " mandátumok kategóriája alá a középafrikai volt német gyarmatok tartoznak, melyek Anglia, Franciaország és Belgium között osztattak fel.-Felosztásuk már 1918. május 17.-én megtörtént a szövetséges és társult hatalmak legfőbb tanácsa által.- Az említett tanács a felosztás ténye alkalmával meglehetősen homályosan fejezte ki magát.-Franciaország és Anglia esserint együttesen fogják Togora és Kamerumra statutumokat kidolgozni, a többi gyarmatokat viszont mandátumként az egyik vagy másik hatalomra fogják rábizni.-Az eltérő szóhangzásból Franciaország azután tényleg

azt a meggyőződést merítette, hogy Togot és Kamerumot Franciaország és Anglia nem mint mandátumot, tehát nem korlátozásokkal kapta.- Ez a felfogás azonban ellenkezik az alapokmány 22.-ik artikulusával, amit végül Franciaországnak is be kellett látni.-A francia és angol kormány ennek következtében a mandátumra vonatkozó javaslatokat együttesen megszövegezte, a Népszövetség elé terjesztette s a Népszövetség Tanácsa a javaslatokat, mint Tagora és Kamerumra érvényes mandátum megbizásokat jóváhagyta.-

" B " mandátumok közé tartozik végül Német - Keletafrika.-Mivel az említett terület északkeleti részében két tartomány benszülöttei fejlődésük, szociális és politikai szervezetük révén a Belga-Kongó benszülötteivel teljesen megegyeztek, a jobb és célszerűbb igazgatás érdekében ezt a két tartományt, Ruandat és Urundit belga mandá-

tummá tették. angol mandátum alatt Tanganyika maradt.-A " B " mandátumok említett felosztási módját 1922. július 20-án a Népszövetség Tanácsa megerősítette.-

A " C " mandátumok .-

A mandátum rendszer utolsó fokát a " C " mandátumok képezik.-A " C " mandátumokat a gyámsággal megbízott állam saját törvényei szerint igazgatja, sőt a mandatárius területének integráns részeinek kell azokat tekinteni.-Más szavakkal ez úgy hangzik, hogy a " C " mandátumokra külön kormányt és külön törvényeket az egyszerűség érdekében nem alkotnak, hanem azt ennyiben és csakis ennyiben a mandatárius saját területként kell kezelni.-A mandatárius a jogosított -ság ellenére sem szerzi meg azonban a mandátum területét.-A számára igen messze-

menőleg biztosított jogok még mindég a Népszövetségnek a jogai, ezeknek a gyakorlása azonban csak rá-ruháztatott egyedül.-

A " C " mandátumok közzé tartozik Délnyugat - Afrika és az ausztráliai Csendes Óceán bizonyos szigetcsoportjai.-Az említett területek felett szintén a szövetséges és túrsult hatalmak legfőbb tanácsa rendelkezett és döntötte el sorsukat, ugyancsak 1919.május 7-én, amikor a " B " mandátumok szétesztása is történt.-A " C " mandátumok közül Délnyugat - Afrikát, mint mandátumot a délafrikai unióra bízták, Samoa szigetet Új Zélandnak, az egyenlítőtől délre fekvő német birtokokat általában Ausztráliának adták.-Az egyenlítőtől északra elterülő német szigeteket Japán nyerte mandátumként.- Megemlítésre érdemes vita támad Naura sziget kiosztása körül, ami a mandátum rendszer

re is jellemző.-A sziget ugyanis rendkívül gazdag foszfátban,ami két dominium,Uj Zéland és Ausztrália között viszályra vezetett, a foszfát kizsákmányolása végett mindakettő igényt formált a sziget mandátumára.-A londoni kormány végül is szerződéskötéssel hidalta át az ellentéteket,aminek következtében a szerződő felek s most már Anglia is, egymásután ötévenként viszik a sziget igazgatását.-A viszály oka és az elintézés módja rendkívül jellemző arra,hogy a gyámkodással megbizott államok hogyan vélekednek a mandátum -rendszeréről.-Az igazgatás vezetésénél csak anyagi szempontok az irányadók.- A 22.-ik artikulus céljának a mandatárius politikai egoismusa mellett háttérbe kell szorulnia.-

A " C " mandátumok megerősítése jelentősebben,gyorsabban ment,mint azt a többi csoportnál láttuk.-Csak Japán protestált

kezdetben a népszövetségi tagállamok egyenlő kezelése elvének el nem ismerése miatt.-
A megbizott u.i.mint láttuk ,saját törvényei segítségével igazgatja a " C " mandátumot s csak a benszülöttek érdekeinek figyelembevételével által van ebben korlátozva.-
Már most Ausztráliának a bevándorlási törvénye a japánok bevándorlását megakadályozza, ami most természetesen az átvett mandátum-területre is kiterjedt.-Ez ellen tiltakozott Japán,tiltakozásával azonban elkésett,azt az alapokmány 22.-ik artikulusának szövegezése alkalmával kellett volna megtennie,amely artikulus nem gondoskodott a " C " mandátumokra vonatkozólag a tagállamok egyforma kezeléséről.-Japán belátva,hogy részéről korábban történt a hiba,a " C " mandátumok ratifikálásához megadta jóváhagyását.-

A ratifikáció azután 1920.december

17-én meg is történt.-

A " C " mandátum megbizások szö-
vegei szóról-szóra azonosak, csak hogy a meg-
bizott államok nevei különbözőek.-

A mandátum igazgatás ellenőrzése.-Állandó

ellenőrző szerv.-

Mivel a mandátumokat a Népszö-
vetség nevében kormányozzák, vágso fokon
ő lesz felelős az igazgatásért is.-A felelős-
séget mindenestre morális vonatkozásban az
egész világ közvéleményével szemben a Népszö-
vetség el is ismerte.-Ezzel szemben a jogi
felelősséget elutasította, mivel nincs olyan
személy, akinek ő felelős volna.-

Az egyes megbizottak viszont a
Népszövetséggel szemben jogilag felelősek.-
A jogi felelősség elve kívánatos és szüksé-
ges amél is inkább hogy a népszövetségi alap-

okmány 22.-ik artikulusában kifejezett alapelvek az igazgatásban megfelelően érvényesüljenek és hogy a mandatárius tulkapásait megakadályozza.-Már Hymans kiemeli e dolgozatban többször felhasznált jelentésében, hogy a Népszövetségnek őrködnie kell, hogy a megbizott jogositottságával vissza ne éljen és az igazgatást a benszülöttek érdekei is befolyásolják.-Az eddigi gyarmatpolitika visszaéléseit ilyen módon kellene megakadályozni.-

Ellenőrző szervnek természetesen a Tanács tekintendő.-A Tanács elé kell a mandatáriusnak évenkénti jelentését terjesztenie.-Az állandó mandátum bizottság a Tanácsnak tesz javaslatokat azokról a kérdésekről, melyek a mandátum megbizatások végrehajtásával kapcsolatosak.-Az állandó bizottság, mely a Tanács kiségitő szervének tekintendő legalább is az igazgatás ellenőrzését

illetőleg, 11 tagból áll, a tagok többsé-
gének a nem mandatárius államok soraiból
kell kikerülnie.-A tagokat a Tanács egyéni
tulajdonságuk alapján nevezi ki.-Hazájukban
olyan tisztséget, amely bizottsági tagságuk
tartamára közvetlen függőségbe hozná őket,
nem tölthetnek be.-A Tanács nemcsak kine-
vezheti, de le is teheti őket.-

A mandátumra vonatkozó jelentés megvizs-
gálása.-

A Tanács 1920. december 1-i ülésén a mandátummal megbizottak jelentéseinek a felülvizsgálására a következő eljárást írta elő:

1./ A mandatárius hatalmak évi jelentéseiket olyan meghatalmazott képviselőknek kell előadni, akik a Tanács által megnevezett országokból kerülnek ki.

lőjükkel küldjék be az állandó bizottságnak, akik abban a helyzetben is vannak, hogy nyilatkozatokat és felvilágosításokat tudjanak adni, ha a bizottság ilyeneket kívánna tőlük.-

2./ A bizottság a jelentést a mandatárius hatalom képviselőjének jelenlétében nézi át.-Az említett képviselő a jelentés megbeszélésén is részt vesz.-

3./ A megbeszélés végén a bizottság a mandatárius állam képviselőjének távollétében megteszi észrevételeit, melyeket a Tanáccsal közölni fog.-

4./ A bizottság észrevételeit az illető mandatárius hatalom képviselőjével is közli, aki ahhoz csatolja saját észrevételeit.-

5./ A bizottság a mandatárius hatalmak jelentéseit átküldi a Tanácsnak saját és a mandatárius képviselőjének észrevé-

teleivel.-

6./ Ha a Tanács a mandátum jelentést és az állandó bizottság észrevételeit publikálja, közzé kell tenni az illető állam meghatalmazott képviselőjének az észrevételeit is, ha azt az illető állam kívánja.-

7./ Az állandó bizottság a mandatárius hatalmak valamennyi képviselőjének bejegyzésével ülést tart, hogy a jelentéseket együttesen tekintse át és együttes határozatokat hozzon.-Ebből a teljes ülésből hasznot hozhat az állandó bizottság, mert a mandátumokra vonatkozólag előterjesztett kérdések közül az értékeseket a Tanács útján a mandatárius hatalmak vagy a többi tagállamok elé terjeszteti.-A teljes ülést az évi jelentések átküldése előtt vagy után tetszés szerint lehet tartani.-

8./ A bizottság székhelye Genf.-

Az évi jelentések megvizsgálásánál követendő eljárást - amint látjuk - a Tanács

részletekbe menően szabályozta.-A jelentések átvételével és megvizsgálásával azonban a bizottság korántsem merítette ki feladatát.-Mint egyedüli szerv,mely a mandátum igazgatással jogosult foglalkozni a leghamarabb van abban a helyzetben,hogy a visszaéléseket felismerje és a mandátum igazgató és minden kérdésének megoldására javaslatokat tegyen.-A bizottságnak sikerült is az általa az idő folyamán megvizsgált kérdések egész tömegét megoldani és a jövőre nézve használható javaslatokat tenni.-Igy a mandátum terület lakóinak állampolgársági kérdését az ő javaslatai alapján oldották meg.-Vagy többek között az ő kezdeményezésére iktatták be a petíciós jogot,amiről alább még bővebben kívánok szólni.-

Indítványaival és javaslataival a bizottság gyakran ellentétben áll a mandatári-

usok kívánságaival, akik mint szuverén államok sokszor nehezen akarják magukat ellenőrzésnek alávetni.-A bizottság feladata ezáltal rendkívül nehéz és nagy körültekintéssel kell azt betöltenie, ha közte és a mandatáriusok között az állandó viszályt ki akarja küszöbölni.-

A peticiós jog.-

A mandátum bizottságnak az említetteken kívül további információs forrásai azok a peticiók, melyeket a népszövetségi Tanács 1923. január 31-én adott meg, mint lehetőséget a mandátumok lakosságának a mandatárius hatalom visszaélése esetére.- Az alapokmány a peticiós jogot még nem ismeri.- De már a mandátum rendszer kezdetén felmerült a szükségessége annak, hogy az új rend-

szer hibáira és kérdéseire vonatkozólag egyoldaluan nemcsak a gyámkodással megbizott államokat, hanem magát a mandátum alatt álló területet is megkérdezzék.-Mint az előzőkben említettem az általános petíciós jog megalkotását az állandó mandátum bizottságnak lehet köszönni, mely az angol kormány egyik javaslatával kapcsolatban ilyen szabályozás szükségességére mutatott rá.-A Népszövetség Tanácsától eredő határozat kétféle petícióról gondoskodik.-Különbséget kell u.i.eszerint tenni azok között a petíciók között, melyeket a mandátumok közössége vagy lakossága adnak be és azok között, amelyek más forrásból származnak.-Az első csoportba sorozható petíciókat a gyámkodással megbizott állam közvetítésével kell a Népszövetség főtitkárának átadni.-Ha nem az előirt uton érkeznének a főtitkári hivatalhoz, az előirt ut betartása végett visszaküldetnek.-A más forrásból származó petíciókat az állandó

mandátum bizottság elnökéhez kell címezni.-
A kevésbé figyelemre méltóról az elnök
pusztán jelentést tesz, azokat azonban, amelyek
beható megvitatásra látszanak szorulni és
alaposak, az illető mandatárius államhoz
továbbítja, hogy 6 hónapon belül érdemileg
nyilatkozzon a benyújtott panasz tárgyában.-
Az észrevétel beérkezése után a bizottság a
petíciót megvizsgálja és alkalmas esetben a
Népszövetség Tanácsának a megvizsgálás
eredményéről közlést tesz.-

Még ez a szabályozás is rendkívül
tekintettel van, -mint látjuk -, a gyámkodás-
sal megbízott hatalmakra.-Azáltal, hogy a man-
dátumok petícióinak az ő kezükön kell ke-
resztülmenniük, egyuttal mód is adatik szá-
mukra, hogy a nekik kellemetlen panaszokat
elnyomják, de legalább is gyengítsék.-Ez
még azáltal is elősegítettik, hogy a bizott-

ság a peticionálókat személyesen nem fogadhatja, bár az sokszor szükséges volna a súlyosabb kérdések megvilágításának az érdekében is.-A bizottság fel is ismerte a kérdés szükségességét és véleményt kért a Tanácstól, hogy a panaszosoknak a bizottságban való meghallgatását illetőleg milyen álláspontra helyezkedjen.-Mivel azonban az összes mandatáriusok, amint azt különben várni is lehetett, ilyen lehetőség ellen élesen protestáltak.-A Tanács 1927.március 7-én azt a határozatot hozta, hogy a mandátum bizottság a peticionálók fogadására nem jogosultak.-Csak különös esetekben történhet ez meg a Tanács beleegyezésével.-

A mandátum rendszer eddigi eredményeiről, a dicsérendő és nemes eszmének, az önállótlan népeknek önálló államokká való fejlesztéséről nem sok megállapíthatni való van.-A látszat sokkal inkább az, hogy a régi politikai methodusok új köntösbe bujtak itt csupán, melyben a világ felé igaz színbe akarnak a győztes államok feltűnni, hogy régi hódítási vágyaikat annál zavartalanabbul kielégíthessék.-Kezdetről fogva hatalmi alapon állva a szövetséges hatalmak a népszövetségi alapokmány 22.-ik cikkelyének olyan értelmezést adtak, hogy az egész rendszer az annexió új formájához látszik közeledni.-A szerződösszegések egész sorát elkövették a győztesek, hogy hatalmi állásukat érvényesítsék.-A szerződösszegések

közül leglényegesebbek a következők:

1./ A mandátumokat a Népszövetség helyett a szövetségesek maguk osztották ki.-Épen ugy maguk állapították meg a mandátumra vonatkozó megbíztatás szövegét, melyet pedig a 22.-ik artikulus 3.bekezdése szerint Közgyűlésnek és másodsorban a Tanácsnak kellett volna jogszerint megszövegezni.-

2./ Az " A " mandátumoknál a megbízott kiválasztásánál nem voltak tekintettel annak a területnek a kívánságára, amit a 22.-ik artikulus 4.-ik bekezdése előír .-

3./ Togora és Kamerumra nézve azt a tilalmat, hogy a benszülötteteket más, mint rendőri és honvédelmi célokra katonailag nem lehet kiképezni, nem respektálták.-

4./ Csaknem valamennyi gyámködással megbízott állam mandátuma területén monopol állást igyekszik magának biztosítani.-

A felsorolt szerződésszegések a mandátum rendszer további fejlődésére nem biztató előjelek.-Mindezek ellenére nem lehet az egész intézményt mégsem negatívnak tekinteni.-Nagy jelentőségét elismerjük,ha kezdetben a nagy ideálok nem is érvényesültek minden további nélkül.-Egy új intézmény azután nem is vezet mindjárt az elérendő célhoz,az örökölt methodusokkal kell előbb megküzdenie.-Hogy kezdetben a régi rendszer erősebb volt s engedményeket kellett neki tenni,nem lehetett elkerülni.-A Népszövetségnek lenne a feladata,hogy a rendszert tovább kiépitse,a hatalmi elvnek tett kedvezményeket leépitse és a jogi tendenciát segítse győzelemre.-Ha ez sikerülne,amire egyre kevesebb lesz a remény, az egész mandátum rendszer a nemzetközijog fejlődéséhez új fontos adalékkal szolgálna

s természetesen nagy jövőre leme hivatott.-
De ha a fejlődés úgy megy tovább, hogy a nagy-
hatalmak régi hatalmi érdekeiket csak új
formában folytatják, az a Népszövetség sor-
sát is megpecsételni látszik.-Mert feladata
abban foglalható össze, hogy a hatalmi eszmé-
vel szemben mindig a jogi eszmét akarja érvé-
nyesíteni.-Erre a principiumra van az egész
Népszövetség felépítve.-Sorsa is tehát a
jog és hatalom küzdelmének a kimenetelétől
függ.-

=.=.=.=.=.=.=.

Felhasznált forrásmunkák .-

A versaillesi békeszerződés szövege.-

A sevresi " "

A lausanni " "

A Népszövetség alapokmánya.-

Journal Officiel de la Societe des Nation
több évfolyam.-

Schneider : Das völkerrechtliche Mandat.-
Stuttgart,1926.-

Teghze Gyula: Nemzetközijog.-
Debrecen,1930.-I.

Tartalomjegyzék.

=====

A népszövetségi mandátum fogalma és fajai.....	1. old.
A nemzetközijogi mandátum fogalma....	3. "
A mandátumos terület feletti szuverénitítás.....	8. "
A Népszövetség szuverénitásából folyó következmények.1./ A megbízott jogi helyzete.....	21. "
2./ A mandátumterület jogi helyzete.	24. "
3./ A mandátum népének jogi helyzete.	27. "
A mandátumok szétosztása.....	35. "
Változások a mandátum viszonyában....	39. "
Az Egyesült Államok állásfoglalása a mandátum kérdésben.....	43. "
A mandátumok osztályozása.Az " A " mandátumok.....	47. "
A " B " mandátumok.....	56. "
A " C " mandátumok.....	59. "
A mandátumra vonatkozó jelentés megvizsgálása.....	65. "
A mandátum igazgatás ellenőrzése.-	
Állandó ellenőrző szerv.....	63. "
A petíciós jog.....	69. "
Felhasznált forrásmunkák.....	77. "

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁR
2014/193
nyarapályai naplószám